

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҢ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2004 йыл
ТОХСУННУҢ
27 КҮНЭ
ОПТУОДУНДУК
№ 9
(9072)

ТҮА ХАҢАЙЫСТЫБАТА ААСПЫТ СЫЛГА УОННА КЫСТЫККА

Саҥа дьылга үктөммит уһун быраанынны-ыктар балаһалара ааһаннар, уоскуйа быһыныттан, дьэ, улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига И.И. ФИЛИППОВЫ көрсөн, улуус тустаах салаага ааспыт сылга үлэтин түмүктөрүн уонна быйылгы кыстык туругун биллэстибит.

— Иван Иванович, быйылгы сылга бастакы көрсүһүүбүт. Тыа хаһаайыстыбатын улууһабыт. Дьоммутугар-сэргэбитир ааспыт сылга үлэбит түмүктэриттэн билиһиннэр эрэ.

— Дьиҥэр, бары өттүнөн күмүһана суох сыл ааста. Ситиһилер бааллар. Ону кэпсэх иннинэ бири санатыхха. Ол эбэтэр Президентскэй программаны олоҕо киллэригэ үлэлэстибит. Онон үүккэ, эхкэ, атын да салааларбытыгар олус улахан, сорох өтүгэр кыабы таһынан былааннар түспүттэр.

Бастатан, ынах сүөһүбүт, сылгыбыт эбиллэнэ. Ынах сүөһүбүт 28886, сылгыбыт 11452 буолла, ол эбэтэр иннинээҕи сыллааҕар туһааннааҕын 380 уонна 781 төбөнөн эбиллэнэ. Ол онугар түргэнник ситэр салааларбытыгар, холобур, сибиинньэбит, көтөрбүт ахсаана арыһаан биздэ. Сибиинньэбит 1397, кууруссабыт 12127. Аҕыйааһына туһааннааҕын 627 уонна 1755 төбө.

Үтү туттарыы. Хайа да сыллааҕар улахан былааны ылыммыт, бу республикага даҕаны үрдүк көрдөрүү этэ. Онон 7833 тонна былааннаахпыт 7839 тоннанан толордубут. Бу иһигэр “Чурапчы” кооператив 7283 тоннатын 7289 тоннанан, Маарыкчааннааҕы ПО 550 тоннатын лоп курдук 550 тоннанан толордулар. Итинэн 2002 сыллааҕы көрдөрүүбүтүн 827 тоннанан куордубут. Ол иһигэр “Чурапчы” кооператив 807, Маарыкчааннааҕы ПО 42 тоннанан улаатыннардылар. Ити эрэри, үүккэ улуус көрдөрүүтэ итинигин иһин, быһылар былааннарын толорботох нэһиликтэр, бааһынай хаһаайыстыбалара бааллар.

Эт. Мана уруутан Президентскэй программаны олус улахан, кизпээһиннээх былаан тиздиллибитэ диэбитим. Итинэн 1317 тонна эт сорботуопкалааххааҕын 846,2 тоннага эрэ тизтибит эбэтэр 64,2%. Ол иһигэр “Чурапчы” кооператив 1182 тоннатын 726 тоннанан (61,4%), эмиз Маарыкчааннааҕы ПО 115 тонна былаанын 85% толордулар.

— Бири ыйытыаха. Этэр курдук, Президентскэй программанын көрүлүбүт улахан былаан диигит эрэри, үт тобо эрэ толоруллубут. Эти сорботуопкалааһын онтон туох уратылааһы? Бири очко тэрээһини ирдээтэҕэ. Арай, дьон сүөһүтүн эһиэн баҕарбатаҕа буолуо дуо?

— Кырдык, бирининэ араас буолуон сөп. Ол эрэри эти туттарыа даҕаны үлэлэстибит. Холобур, 2002 сыллаагы көрдөрүүнү кытта тэҥнээтэххэ, иһин 123 тоннанан аһардыбыт. Ол иһигэр “Чурапчы” кооператив 165 тоннанан. Оттон Маарыкчааннааҕы ПО 14 тоннанан итээсэ тутта. Эппилин чингэтэбин, түстүт былаан кизпээһиннээх этэ.

— Сир, хонуу үлэлэригэр көрдөрүүлэрибт эмиз кэмчилэр. Төрүөтэ, тобо, туохтан?

— Табыгаһа суох аһылгылаах сайын ааста. Туорактаах культуралары 1205 гектартан эрэ бурдуктуу хомуйан, валовойунан 1336 тонна, бири гектартан ортотунан 11,1-дии центнери ылыбыт. Оттон 1000 гектара ақталанан, оттуу охсулуна. Хортуппуй өсөө мөлөх. Барыга 99,2 гектар олордуттан валовойунан 335 тонна ылылынна. Олох кыра. Уопсайынан, истэр тулары республика да үрдүнэн хортуппуй үүммэтэ.

Оттоһуну этэр буоллаха, 32000 тонна былааннаахпыт 29495 тоннанан толордубут. Ити 98,5%. Сүөһү эбиллэ турар. Онон ити да

былаан кыра этэ. Баар сүөһүгэ 36000 тонна от сөп буолар.

— Итиччэтигэр быйылгы кыстыкпыт хайдах ааһан эрэрий?

— Сүөһү аһас кэмчи аһылыкка турар. Сыл тахсарга 1700 тонна тийибэт дин ааһынан-суоттанан, эби дьаһаллары ылбыппыт. Ол эбэтэр тастан аһыга от ыларга дуоҕабардаһан турабыт. Ити Хаҥалас, Нам, Амма, Таатта улуустарын кытта. Маныаха бу тохсунуу ыйтан “Чурапчы” МТС ХЗАО (начальник Н.В.Оконешников) 14 массынаны, ол иһигэр чааһыкайдартан эмиз, туруорда. Күн бүтүн ити 1700 тоннаттан 200 тонната кэллэ. Дуоҕабардаах улуустарыт тобо эрэ ыраакаттар. Ол курдук, Нам Хамабааталытан Мугудайга 300 тоннаны дуоҕабардаһыллыт эрэри, онно кэлин барбыт 3 массынаны курданах эргилиннэ. Оттон Чурапчы селинньэтигэр 100 тоннаны Амма Сулгаччытытан ылаахтаах этибит. Око орду Мугудай, Алабар, Салай, Холторо, Чурапчы селинньэтэ кыбыттаран ололорлор.

Онон бу нэһиликтэр салалталарыгар улахан эппитинэс турар. Чуолкайдаан эттэххэ, нэһиликтэр бэрэстэбинэллэрэ күтүн онгоһуллубут дуоҕабарынан мизстэтигэр тийэн ирдэһиктэрин, онно сөптөөх үгүс тэрээһин үлэни ытыахтарын наада. Очотугар эрэ этэҥгэ сыл тахсар балаһаннааһаахтар.

— Күн, дьыл сыана уларыяр. Рынок. Оту тизийигэ бэррилэр субсидия, от сыаната былырын күтүгүттэн халбаннаата дуо?

— Око тизээр-таһар өтүгэр Правительство субсидията бериллэр уонна оннунан хаалар. Ол эрэри куолутунан мана бытаары табыста. Онон билингитэ “Чурапчы” МТС ХЗАО бэйэте уматык булан исэ тизээ сылдьар. Иккиһинэн, кэли от сыаната ыарыч чинчылээх. Ону хаар халыгынан уонна от үккэ өрүс арыларыттан тизлэринэн үлэтэ элбээбитинэн быһаараллар. Итинэн мизстэтигэр бэйэ тийэн престээн аһалара бары өттүнэн табыстаах уонна маньыкка сыаната да арыы чэпчэки буолуон сөп. Иккиһинэн, уруоку да өтүгэр бу дуоҕабардаах улуустарытын кытта хардарыта эн-мин дэһэн өйөһөн, өйдөһөн кэлбиһит. Билигин да онук буолуобар сарбахтаммат. Бэйэ тийэн тэрмисэр, чуолкайаһара эрэ наада.

Балаһаннаа, кырдык, уустук. Онук да буолан, тустаах болгоруос бу ый бүтүүтэ улуус баһылыгын Сүбэтигэр көрүллэр былаанна. Онон болмизнэн тыа хаһаайыстыбатын управлениетытан бу күнүгэ биридди нэһиликтэринэн сылдан усулуобуйаны билсизкэпит, түмүктээһиннэри оҕоруохтут. Баһылык Сүбэтин кэнниттэн Нам, Хаҥалас, Амма, Таатта улуустарыгар муниципальнай тэриили баһылыктарын уонна тыа хаһаайыстыбатын управлениеларын начальниктара таһынаах кэпсэти, суба буолуоба.

— Аны сылгыбыт туһунан. Бүтүн Одьулуунтан сылдьар бааһынай көрүстүм. Сылгы хаһыта суох, бизлэр хайыуыс быраһан эрэлэр диэтэ. Киһи эрэ дыксинэр информацията. Бу иһитиннэриини туох диигин?

— Сылгыга ыраахан саас кэлэр буолбутун билэбит. Бэйэбит уонна ветуправление специалистара эмиз ону бигаргатаһар. Иккиһинэн, ол чингитин бири чакы эмиз чингэтэр. Сир халтан буолан, тургастар кэбиһиллээх от курутуун аһытан моойдооннор, онно салгыы сылгылар киирэллэр баар суол. Үчүгэйтэн буолбаах. Мантан да көстөрүн курдук, сылга маасабайдык око киирэр туруктанна. Бу бэйгэ да итээс оттоохторго хос ыраакаттары сүктэрэр. Ол да буоллар, хаһаайыстыбалар сылгыны быһа түһэрбөккэ, сөуока эрдэ аһабыт отторун ылан аһаталара ирдэнэр.

Түмүктээн эттэххэ, кыстыкка от тийибэт. Ол эрэри ханнык да балаһаннааҕа сүөһү аһсаана арыһаа суохтаах. Оттон оту аһылаһы уонна тизийи-таһы тэрээһинигэр үлэлиирбит барыбытыгар тириир. Мана нэһиликкэнэ да өйдүүр, утары барара наада.

С.СМИРНИКОВА кэпсэттэ.

